

**Normkritiska perspektiv
på pedagogens roll**

Exempel från en gymnasieskola

Lotta Björkman & David W Flato

Gymnasielärare i drama + sh samt psy + hi + media på Rytmus musikergymnasium i Stockholm.

Rytmus och normkritikens historia på skolan?

Förutsättningar

- Motivering/stöd finns i både skollag, diskrimineringslag och läroplaner.

"Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas."

- Ett uppdrag som måste ha stöd från ledningen och bäras av hela kollegiet. Inget eldsjälsjobb.
- Nya "glasögon" på undervisning och elevsocialt arbete. Ett ständigt perspektiv, inte en temadag.

Förutsättningar

- Positivt klimat med en generös inställning
- Alla nivåer inom organisationen
- Kompetens + Normkritik som kunskapsområde
- Låt det ta tid

Kan till slut leda till en bärande normkritisk kultur/förhållningssätt på skolan

---

Misstagens möjligheter!

- Genom våra misstag får vi syn på alla våra normblinda fläckar. Vi är fast i oss själva.
- Vilka är vi? Kulturkristna, heteronormativa, européer.. Detta har våra misstag hittills lärt oss.
- Att lära av sina misstag är en förutsättning för detta sätt att arbeta. Skuld leder inte till utveckling.
- Normkritisk pedagogik blir aldrig "klar", lärandet fortsätter när nya upptäckter görs. En ständig reflexiv arbetsprocess.

Normkritik i pedagogens roll

The diagram consists of a central blue circle with a vertical line through its center. Three arrows point towards this circle from the left, right, and bottom. Each arrow is accompanied by text describing a component of the teacher's role.

- Undervisningen** – den andra delen av läraruppdraget. För frihet i *vetandet*.
- Bemötande** – den ena delen av läraruppdraget. För frihet i *varandet*.
- Normkunskap** – grunden.

Normkritiskt bemötande

Hur?

- Genom *fokus på normen* och dess makt snarare än på *tolerans* för avvikaren (ej toleranspedagogik)
- **Övning:** Skällsordsassociationen
- Lärarmakten *skapar utrymme (eller inte)*, elever anpassar sig
- Måste *prägl*a alla *elevsociala möten* och kollegiala relationer.
- Behövs i mentorsarbetet (eller motsvarande)

Normkritiskt bemötande

Film: Machofabriken

Fundera själva: Sociala normer där ni är?

Hitta exempel på uttalade normer som dominerar på de arbetsplatser där du rör dig, bland *kollegorna* och som *elev/student*. Försök att hitta positiva såväl som negativa exempel.

Normkritisk undervisning

Hur?

Material

- Granska materialurvalet och läromedel. Vilka normer styr?
- "Fel" material = underlag för kritisk granskning
- Inkludera, inte addera!

Metoder

- Vilka ord och exempel använder vi?
- Varför gör vi som vi gör med gruppindelningar, uppgifter..
- Var en normkritisk förebild
- Undervisa *med* inte *inför* eleverna - upptäck tillsammans

Se misstagens möjligheter!

**Fundera själva:
Normer i undervisningen hos er?**

Hitta exempel på uttalade normer kring undervisningen i olika ämnen. Fundera också på varifrån dessa normer kommer.

Varför undervisar vi som vi gör och vad kan det få för konsekvenser?

Vad kan du/vi göra för att ha en inkluderande undervisning?

Se dig själv

Varför det är så viktigt (och jobbigt?) att se sig själv:

- Vi vill såklart alla väl men behöver mer kunskap om oss själva, vi är fast i vår egen norm.
- Det är här det kan bli jobbigt.. "Men jag är ju snäll..."

Hur har vi arbetat hos oss?

- Utbildning av hela personalen, typ...
- Utveckling av normkritik i praktiken
- Utbildning av eleverna (forumspel)
- Kartläggning
- Diskussion i arbetslagen
- Likabehandlingsplansarbete

Utmaningar

- Krisproblematiken.. "Nu gungar det..."
- Risken att normkritiken blir norm, "får jag inte vara såhär om det är norm?..."
- **Lösning?** Tid, kunskap, samtal och elevdemokrati! Det tar aldrig slut, lär av era misstag!
- Utveckla *ert eget arbete*. Det normkritiska förhållningssättet får olika uttryck i olika praktiker. Hur vet ni bäst!

Litteraturtips

- **Normkritisk pedagogik - lärande, makt och strategier för förändring (2010)** Frida Darj och Janne Bromseth (red.). En antologi med texter skrivna av författare som inom olika områden arbetar med normkritisk pedagogik (Uppsala universitet).
- Skolverkets **Diskriminerad, trakasserad, kränkt** (2009). Finns att ladda ned på skolverkets hemsida
- **I normens öga** (2008) innehåller många olika praktiska lektionstips med normkritisk ingång. (Stiftelsen Friends).
- **BRYT!** (2011) är ett metodmaterial med många bra övningar och praktiska förslag. (RFSL-ungdom och Forum för levande historia.)
- **Någonstans går gränsen** (2004) av Gunilla Edemo och Joakim Rindå är också ett bra metodmaterial. Kan laddas ned (Forum för levande historia)
- **Skola i normer** (2008) av Lena Martinsson & Eva Reimers (red.). En antologi om normskapande i skolans värld (Gleerups).
- **Troubling Education** (2002) är en bok av pedagogikprofessorn Kevin Kumashiro som handlar om det han kallar "antiofferative education". (RoutledgeFalmer)
- **Lika värde - lika villkor** (2008) av Love Nordmark och Maria Rosén ger konkreta exempel på hur makt, normer och diskriminering tar sig uttryck i skolans värld. Boken introducerar också diskrimineringslagen i skolan (Liber).

Kontakt?

david@jamstallt.se

lotta@bjorkmanspedagogiska.se

Jämställt

Möjligheter

"Hjärnan kategoriserar allt, men vi är inte slavar under normerna. Om vi är medvetna om dem behöver vi inte vara så rädda för att omvärdera. Det är kul att inse hur stor makt vi har över vad vi tar in. Det får oss att känna oss ganska vuxna och det är något gymnasieelever gärna vill."

- Arash, elev

Kontakt?

david@jamstallt.se

lotta@bjorkmanspedagogiska.se

Jämställt
